

ग्रामीण क्षेत्रातील मल:निस्सारण कुंड, खड्डे आणि भूमिगत गटारे यामधील बंदीस्त जागेत काम करताना सुरक्षेविषयी घ्यावयाच्या खबरदारीबाबत मार्गदर्शक सूचना.

महाराष्ट्र शासन

ग्राम विकास विभाग

शासन निर्णय क्रमांक : संकिर्ण-२०१८/प्र.क्र.२५/समन्वय कक्ष

बांधकाम भवन, २५, मझबान पथ, मुंबई - ४०० ००९.

तारीख : ५ मार्च, २०१८.

वाचा-

शासन निर्णय, ग्राम विकास विभाग, क्र.विकास-२०१५/प्र.क्र.५२/योजना-६,
दिनांक २७ मार्च, २०१५.

प्रस्तावना-

मिरा-भाईंदर महानगरपालिकेच्या हद्दीतील अनुराधा इंडस्ट्रियल इस्टेट, काशिमिरा, मौजे घोडबंदर, जि.ठाणे येथे मल:निस्सारण कुंड साफ करताना तीन व्यक्ती मृत झाल्याची तक्रार राष्ट्रीय मानव अधिकार आयोग, नवी दिल्ली यांना प्राप्त झाली होती. सदर प्रकरणी आयोगाचे उपनिबंधक (विधी) यांनी क्र.२२९७/१३/३०/२०१३, दिनांक ७.२.२०१८ रोजी समन्स बजावले होते. अशा प्रकारची घटना यापुढे घडू नये याकरिता मार्गदर्शक सूचना निर्गमित करण्यासाठी करण्यात आलेल्या कार्यवाहीबाबत तसेच अशा प्रकरणी होणाऱ्या मृत्यूबाबत भरपाई देण्याविषयी करण्यात आलेल्या तरतूदीविषयी अहवाल सादर करण्याचे निदेश राष्ट्रीय मानव अधिकार आयोगाने दिले होते. त्यास अनुसरून ग्रामीण क्षेत्राकरिता याबाबतच्या मार्गदर्शक सूचना निर्गमित करण्याचे शासनाच्या विचाराधीन होते.

शासन निर्णय :-

ग्रामीण क्षेत्रात ग्राम पंचायतींमध्ये भूमिगत गटारे व अनुषंगिक सुविधा पुरविण्यास संदर्भाधीन दिनांक २७.३.२०१५ च्या शासन निर्णयानुसार सुरुवात झालेली आहे. तथापि, ग्रामपंचायतींची तुलनेत कमी असलेली लोकसंख्या पाहता, तेथील भूमिगत गटारे, मल:निस्सारण कुंड फार खोल नाहीत. याचा विचार करता उपरोक्त प्रस्तावनेत नमूद वस्तुस्थितीस अनुसरून ग्रामीण क्षेत्रातील स्थानिक

स्वराज्य संस्थांना ग्रामपंचायत हद्दीतील ग्रामीण क्षेत्रातील मल:निस्सारण कुंड, खड्डे आणि भूमिगत गटारे यामधील बंदिस्त जागेत साफसफाई व अनुषंगिक कामे करताना सुरक्षेविषयी घ्यावयाच्या खबरदारीबाबत खालील मार्गदर्शक सूचना निर्गमित करण्यात येत आहेत :-

१) मल:निस्सारण कुंड, खड्डे आणि भूमिगत गटारे यामधील बंदिस्त जागेची साफसफाई शक्यतो यंत्राद्वारे करण्यात यावीत. असे करणे शक्य नसल्यास ज्या जागेची खोली १.७५ मीटरपेक्षा जास्त नाही अशाच ठिकाणाची सदर कामे करण्यासाठी मनुष्यबळाचा वापर करण्यात यावा.

२) अशी कामे करण्यासाठी मनुष्यबळाचा वापर करण्यापूर्वी सदर बंदिस्त जागेची खोली, रुंदी तसेच तेथील घटक यांची मोजणी करण्यात यावी व जिविताच्या सुरक्षेची सुयोग्य खबरदारी घेण्यात यावी.

३) अशी कामे करणाऱ्या मजूराना बंदिस्त जागेत करावयाच्या कामांबाबत प्रशिक्षण देण्यात यावे.

४) अशा बंदिस्त जागेतील हवेत विषारी वायू, ज्वलनशील वायू व प्राणवायूची कमतरता नसल्याची खात्री करणे आवश्यक आहे. सदर तपासणी सुयोग्य वायू तपासणी यंत्राद्वारे करण्यात यावी.

५) अशा बंदिस्त जागेतील कामे करताना पुरेशी ताजी हवा उपलब्ध होण्यासाठी यांत्रिक वायूविजनची आवश्यकतेनुसार व्यवस्था करण्यात यावी. अशा बंदिस्त जागेत कृत्रिम प्राणवायू सोड्यात येवू नये, कारण त्यामुळे अशा जागेत स्फोट होण्याची शक्यता असते.

६) अशा बंदिस्त जागेतील कामांबाबत सुरक्षेच्या सर्व खबरदाऱ्या घेण्यात आल्यानंतरच संबंधित मजूराना अशा बंदिस्त जागेत उतरण्यास परवानगी देण्यात यावी.

७) प्रशिक्षित ग्रामपंचायत कर्मचारी अशा कामांच्या वेळी त्या बंदिस्त जागेच्या बाहेर लगतच्या जमिनीवर हजर असणे आवश्यक आहे व सदर कर्मचारी संबंधित सर्व मजूर बंदिस्त जागेतून सुखरूप बाहेर येईपर्यंत अथवा दुसरा कर्मचारी येईपर्यंत आपली जागा सोडून जावू शकणार नाही.

८) प्रत्येक मजूराने सुरक्षेसाठी आवश्यक ती सर्व उपकरणे वापरणे व आवश्यकता असल्यास मजबूत दोरीस बांधलेला सुरक्षा पट्टा घातल्यानंतरच अशा बंदिस्त जागेत उतरावे. सदर दोरीचे दुसरे टोक ग्रामपंचायत कर्मचारी व त्यासोबतच्या मदतनीसांकडे असेल व आणीबाणीच्या वेळी सदर दोरी ओढून संबंधित मजूराना बाहेर काढता येईल.

९) मजूराना अस्वस्थ वाटत असल्यास अशा मजूराने अशा बंदिस्त जागेतून लगेच बाहेर यावे, याबाबत त्यास निश्चून सांगण्यात यावे.

१०) ग्रामपंचायत कर्मचारी तसेच मदतनीस आणि इच्छूक गावकरी यांना यावेळी अशा बंदिस्त जागेतून मजूराना दोरीद्वारे बाहेर काढण्याबाबत प्रशिक्षण देण्यात यावे व याबाबत अधून-मधून सराव करण्यात यावा.

११) अशा बंदिस्त जागेत काम करणाऱ्या संबंधित मजूरांना वेळोवेळी आवश्यक त्या लसी टोचण्यात याव्यात, जेणेकरून त्यांना विविध संसर्गजन्य रोग होणार नाहीत.

१२) सर्व खबरदारी घेऊनही जीवीत हानी झाल्यास संबंधित मजूरांच्या नातेवाईकांना सुयोग्य नुकसान भरपाई जिल्हा परिषदेच्या सेस फंडातून उपलब्ध करण्यात यावी.

२. सदर मार्गदर्शक सूचना सर्व पंचायत समिती आणि ग्रामपंचायतीच्या गट विकास अधिकारी व ग्रामसेवक / ग्राम विकास अधिकारी यांना कळविण्यात याव्यात. या मार्गदर्शक सूचनांचा वापर करण्याबाबत त्यांना निदेशही देण्यात यावेत. सदर मार्गदर्शक सूचना या उदाहरणादाखल असून, याव्यतिरिक्त संबंधित ठिकाणच्या स्थानिक परिस्थितीनुसार आवश्यकता पाहून अधिक सुयोग्य खबरदाऱ्या घेण्याची मूभा संबंधितांना राहिल.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०१८०३०५१०३९०५९८२० असा आहे. हा शासन निर्णय डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(वि.द. शिंदे)

उप सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

१. मा. मंत्री (ग्राम विकास) यांचे खाजगी सचिव.
२. मा.राज्यमंत्री (ग्राम विकास) यांचे खाजगी सचिव.
३. मा.विरोधी पक्षनेता, विधान परिषद / विधानसभा, विधान भवन, मुंबई.
४. सर्व संसद सदस्य, विधानमंडळ सदस्य, महाराष्ट्र राज्य.
५. मा.मुख्य सचिव, महाराष्ट्र राज्य.
६. महालेखापाल, महाराष्ट्र-१ / २ (लेखा व अनुज्ञेयता / लेखा परीक्षा), मुंबई / नागपूर.
७. विभागीय आयुक्त (सर्व).
८. मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद (सर्व).
९. वित्त विभाग (अर्थसंकल्प-३ / वित्तीय सुधारणा / सेवा-९ / व्यय-१५) मंत्रालय, मुंबई.
१०. ग्राम विकास विभागातील सर्व कार्यासने.
११. निवड नस्ती (समन्वय कक्ष).